

OKTOBER ÄR SKÖRDETID FÖR FRED

Mats Hannerz

Medan andra plockar blåbär och svamp ger sig Fred Lönnberg tillsammans med hustrun Kerstin ut med hinken i ekhagen. Som insamlare för Södras plantskolor har Fred ett beting att samla ihop de 200 000 ekollon som behövs för den årliga produktionen av ekplantor.

Ekbladet följde med Fred en tidig oktoberdag för att få se mer av de olika stegen i olloninsamlingen. Platsen är en skött grönyta mitt i centrum av stadsdelen Lindsdal i norra Kalmar.

– Det är absolut lättast att samla ekollon som ramlar ner på klippta gräsmattor, lekplatser och vägkanter. Om ekarna är fristående och får mycket solljus producerar de dessutom mycket ekollon, säger han.

Naturligtvis gör han en del insamling också i skogsmark om han hittar ekar av särskilt bra kvalitet, men där tar det betydligt längre tid att samla. Dessutom blir det mera skräp i hinken, så eftersorteringen tar längre tid.

Det finns de som samlar ekollon genom att lägga ut presenningar under ekar med

Ekollonen får torka på nät i växthuset och här finns chans att rensa bort skadade ollon. Foto: Mats Hannerz

Fred Lönnberg, en klippt gräsmatta och nyfallna ekollon. Här är det lättsamt. Foto: Mats Hannerz.

stor ollonproduktion, men den metoden har Fred valt bort eftersom det innebär extraarbete. I stället plockar han ollonen ett och ett för hand från marken. På köpet blir skörden förensad.

Hur lång tid tar det?

Det kan verka enkelt att skotta ihop en hink med ekollon när man kommer till en matta av nedfallna frukter, men då får man tänka

på att många ollon redan är skadade eller har börjat gro. Med manuell plockning av friska ekollon räknar Fred med att det tar 30–60 minuter att få ihop en 10-litershink. Tio liter motsvarar ungefär 3000–4000 ekollon.

Vilka ekollon är plockningsbara?

Ekollonen ska vara mogna när de plockas, och ett tecken på mognad är att de faller

ner från sina grenar. Plockning direkt från träden är inget som Fred ägnar sig åt. Sedan gäller det att vara ute i god tid efter ett fröfall, till exempel efter det blåst. Ju längre de ligger, desto större risk att de förstörs av svamp, fåglar eller möss.

– Det är många arter som lever på ekollon, och många ollon har skador av nötväcka, kajor och andra fåglar och däggdjur. Ett tips när jag vill hitta mycket nedfallna ekollon är faktiskt att titta efter var kajflockarna har slagit sig ner.

På många ekollon syns också små hål där insekter gått in och lagt ägg. En vanlig art i området är bandad ollonvivel (som tidigare kallades ekollonvivel). Den känns igen på ett cirkelformat några millimeter stort hål i fröskalet. En annan art är ekollonvecklare, med ett mer oregelbundet och mindre hål.

Vilka ekar kan plockas?

I Skogsstyrelsens Rikslängd finns 94 bestånd med ek och 8 med bergek angivna som utvalda frötäktbestånd. Bestånden är spridda från Skåne i söder till Västmanland och Närke i norr. Fred plockar dock ollon från bra ekar i Kalmars närområde,

Säckarna måste ligga luftigt. Fred vänder dem en gång om dagen. Foto: Mats Hannerz.

och dessa kategoriseras då som ”känd härkomst”.

– Vi har mycket bra ek här i sydöstra Sverige, och även om vi aldrig kan vara helt säkra på ursprunget för en enskild ek så fångar vi in de genetiska egenskaperna

Två skadegörare på ekollon. Till vänster bandad ollonvivel (Curculio venosus), tidigare benämnd ekollonvivel Till höger mindre ekollonvecklare (Cydia splendana). Foton: Didrik Vanhoenacker.

genom att samla från många olika moderträd. Jag kallar proveniensen ”Kalmar med närområde”, men ibland plockar jag i specifika områden som får en tydligare beteckning.

Vilken tid är bäst?

I sydöstra Sverige brukar det börja i slutet av september, och insamling kan ske hela oktober.

– Enstaka ollon kan falla mycket tidigare, men det brukar ofta vara något fel på dem.

Får vem som helst plocka ekollon?

Ekollon faller inte under allemansrätten. Av gammal hävd var ollon och nötter viktiga för hushållet, inte minst som mat för svinen. Det krävs därför tillstånd av markägaren för att samla ekollon, åtminstone om det görs i större skala.

Rensning och övrig hantering

När Fred har gjort ett dagsverke under ekarnas krona tar han hem ekollonen och sprider ut dem på nät så att de får torka. Här

finns chansen att göra ytterligare rensning av skadade frön.

– Jag räknar med att minst 10 % ytterligare plockas bort, framför allt på grund av insektsskador.

När fröet är yttorrt och sorterat lägger han dem i 20-litersäckar i garaget. Det gäller att de ligger luftigt på läkt, och en gång om dagen går han dit och vänder på säckarna.

– Sen är det dags för plantskolan att ta över skörden. De hämtar och sedan förvaras ekollonen i kyl innan det är dags för sådd.

Är det ett lönsamt arbete?

– Jag tar betalt per timme och det är väl inga jättepengar, men som pensionär blir det ett välkommet tillskott. Och dessutom blir det frisk luft och motion på köpet. Lönsamheten per liter ollon beror förstås mycket på ollontillgången. I år, 2022, var det ett rikt ollonår här i Kalmar, men förra året fanns det nästan inget att plocka. I en grannkommun, Emmaboda, var det tvärtom. Förra året mycket ollon, i år nästan tomt. ■

Om ekollon

Utdrag ur handledningen *Hantering av lövträdsfrö – från skörd till sådd* (Skogforsk, 1998)

- Ålder vid första skörd: 60–70 år (30–40 år)
- Antal kg frön/träd: 2–20
- Skördetidpunkt: september-oktober
- Långtidsförvaring: vattenhalt 40–45 % i -1 till -3°C i mer än 3 år eller vattenhalt 50 % i lätt fuktad torvströ, öppen förvaring i högst 2 år.
- Antal frön/kg: 200–700
- Grobarhet i %: 30–70
- Renhet i %: 99
- Förbehandling: eventuell uppfuktning
- Plantutbyte: 1 kg frö ger ca 120 plantor